

rijksuniversiteit
 groningen

Het Nationaal Landschap, de nationale context, de uitdagingen en de potenties

Henny van der Windt (ESRIG/RUG)

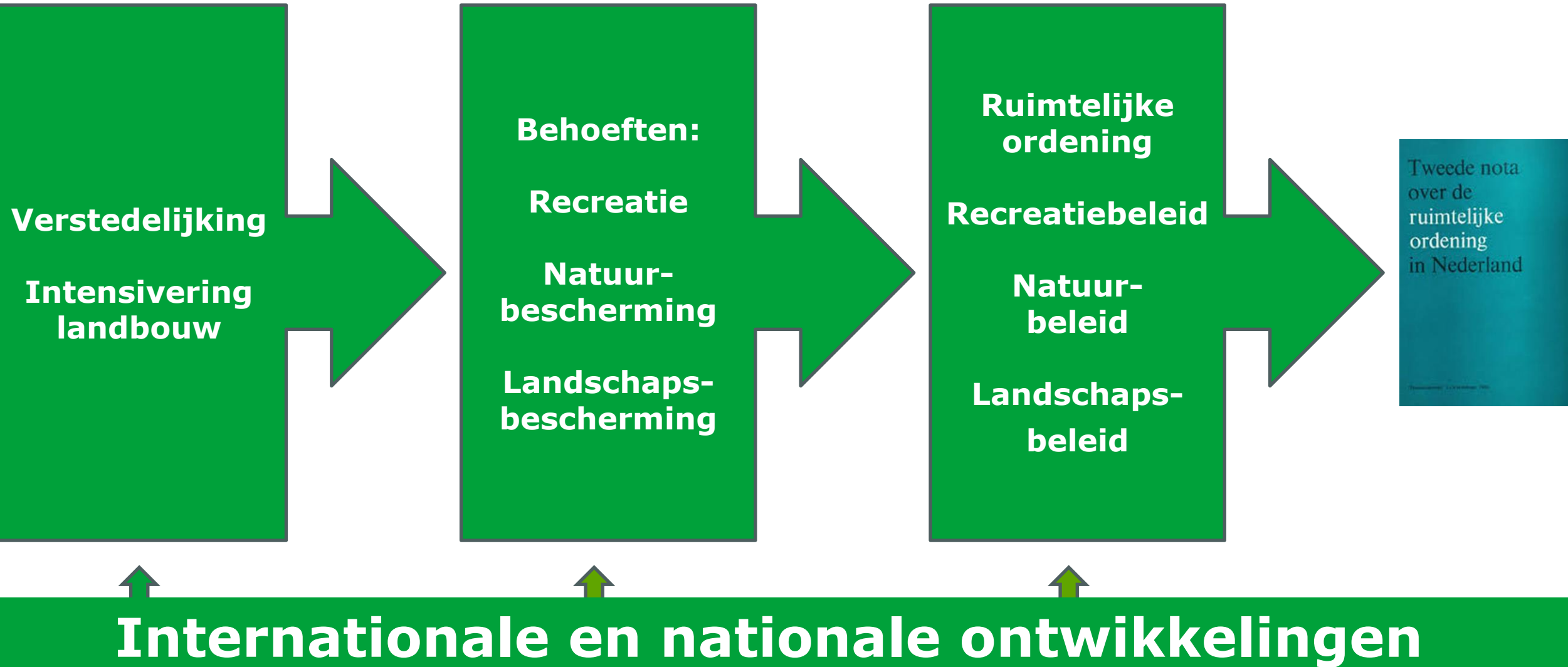
Symposium
'De toekomst van het Nationaal Landschap Middag-Humsterland'
Ezinge
13 juni 2025

**Is er toekomst voor de Nationale
Landschappen in Nederland?**

Evaluatie 2010: "JA, MITS"

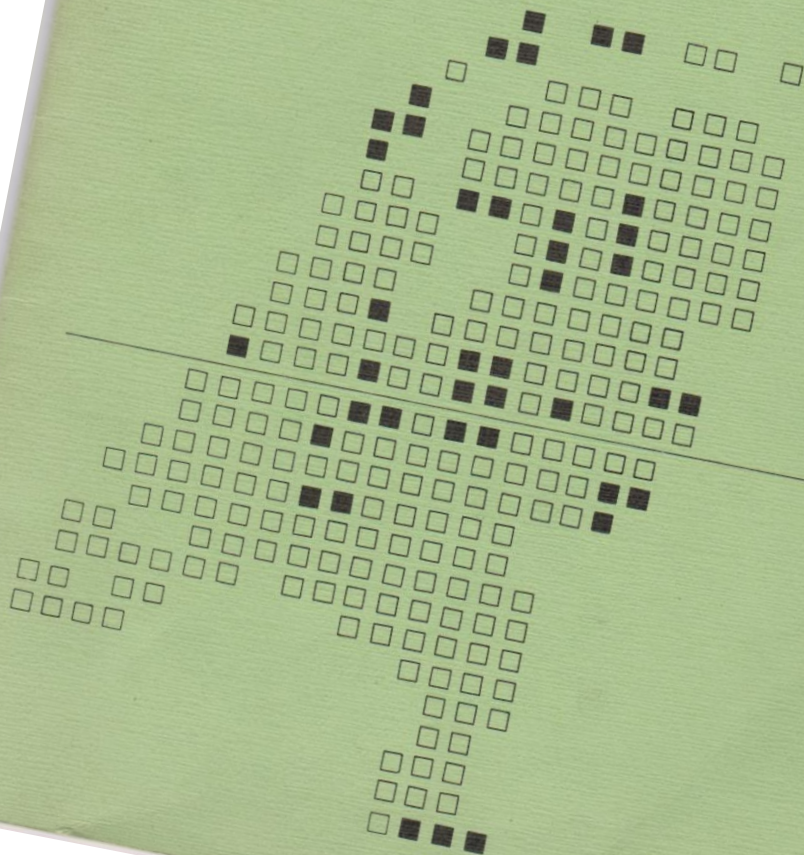
Omstreeks 1945-1965

16-6-2025 |

**Advies van de
interdepartementale Commissie
nationale parken en
nationale landschapsparken**

Deel II Interimadvies
Nationale Landschapsparken

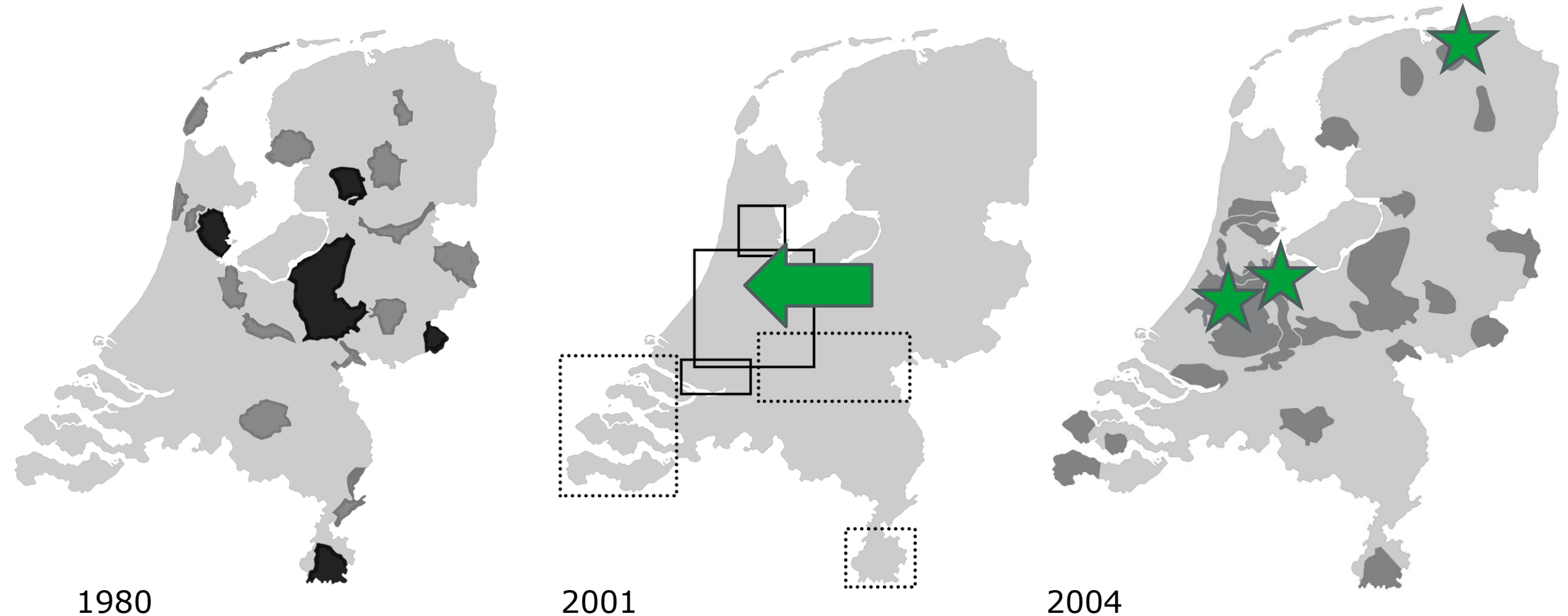

Definitie Landschapspark (Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijke Werk, 1975)

Een door de rijksoverheid als zodanig aangewezen gebied van ten minste 10 000 ha, bestaande uit zowel natuurterreinen, wateren en/of bossen als cultuurgronden en nederzettingen, dat een grote rijkdom vertegenwoordigt aan natuurlijke en landschappelijke kwaliteiten en aan cultuurhistorische waarden en als zodanig een overwegend samenhangend en harmonisch geheel vormt, waarin het beleid van de overheid erop is gericht – uitgaande van een conceptie voor inrichting, ontwikkeling, beheer en bestuur van het gebied als geheel – het specifieke en gedifferentieerde karakter van het gebied, met name ook ten behoeve van de zich recreërende mens, in stand te houden en te ontwikkelen, waarbij rekening wordt gehouden met de sociaal-culturele en economische belangen van de aldaar wonende en werkende bevolking.

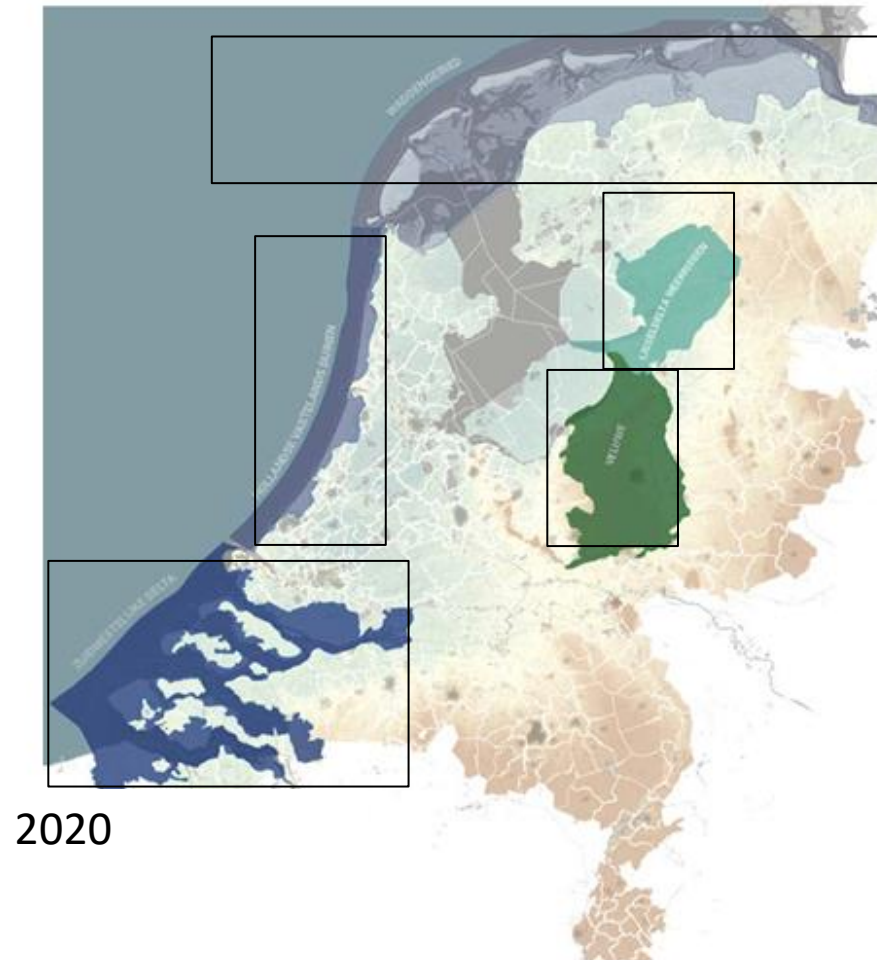

Beoogde gebieden voor nationale landschapsparken/landschappen in de loop van de tijd (1)

Beoogde gebieden voor nationale landschapsparken/landschappen in de loop van de tijd (2)

Betrokken ministeries, gebieden en termen voor nationale landschapsparken/landschappen in de loop van de tijd

CRM
EZ
LNV
L&V
OCW
VRO
VROM
V&W

	Nationale Landschapsparken 1975 (interim-nota)	Nationale landschappen 1981 (Structuurschema Natuur- en Landschapsbehoud)	Waardevolle Cultuurlandschappen 1992 (SGR-1)	Nationale landschappen 2000 (Vijfde Nota, beleidsvoor-nemen)	Nationale landschappen 2002 (Vijfde Nota, kabinetstand punt)	Nationale land-schap-pen 2004 (Nota Ruimte, kabinets-standpunt)	Nationale land-schap-pen 2006 (Nota Ruimte, deel 3a)
Fr	Terschelling ZW-Friesland	Terschelling Ameland ZW-Friesland	ZW-Friesland			ZW-Friesland Noordelijke Wouden Westergo	ZW-Friesland Noordelijke Wouden
Gr						Middag - Humsterland	Middag - Humsterland
Dr	Noordenveld ZW-Drenthe		Noord- Drenthe			Drentse Aa ⁷	Drentse Aa
Ov	NW-Overijssel Vecht-Regge NO-Twente	NW-Overijssel NO-Twente	Vecht-Regge NO-Twente			NO-Twente Ussledelta	NO-Twente Ussledelta
Gld	Graafschap Winterswijk Veluwe Gelderse Poort	Graafschap- Achterhoek Winterswijk Veluwe	Graafschap Winterswijk Veluwe		Veluwe	Graafschap Winterswijk Veluwe Gelderse Poort Rivierenge- bied	Graafschap Winterswijk Veluwe Gelderse Poort Rivierenge- bied
Ut	Kromme Rijn Vechtplassen	ZO-Utrecht Vechtstreek				Arkemheen- Eemland ⁹ Nieuwe Hollandse Waterlinie ¹⁰	Arkemheen- Eemland Nieuwe Hollandse Waterlinie
NH	Texel Waterland Centraal NH	Texel Waterland		N-Hollands Midden	N-Hollands Midden	Laag Holland Stelling van Amsterdam ¹¹	Laag Holland Stelling van Amsterdam
ZH		Den Haag- Leiden Vijftheren- landen		Groene Hart ¹² Hoeksche Waard	Groene Hart Hoeksche Waard	Groene Hart	Groene Hart Hoeksche Waard
Ze			Zak van Z-Beveland	Zeeuwse Delta	Zeeuwse Delta	ZW-Zeeland	ZW-Zeeland
NB		Midden- Brabant	De Meierij			Groene Woud	Groene Woud
L		Mergelland	Midden- Limburg	Heuvelland	Heuvelland	Zuid-Limburg	Zuid-Limburg

Recreatieruimte

Belvedere-gebieden

Werelderfgoed

Snelwegpanorama's

Waardevolle
Agrarische
Gebieden

Kortom

Veel variatie in gebiedskeuze en in argumentatie

Zekere continuïteit (Twente, Achterhoek, Zuid-Limburg, Veluwe)

Politieke onduidelijkheid: NLP geen rijksbeleid meer sinds 2011

Ontwikkeling traag; toekomst onzeker

Agrariërs weinig enthousiast

Woensdag 27 november 1968

DE NOORD-OOSTER

Felle kritiek van Anloos raadslid H. Buiter
op landschapsplan „Stroomdal Drentse Aa”

„LANDBOUW IS HET ZAT”

Nu tijd voor resoluut
„ja” of resoluut „nee”

Van een onzer verslaggevers

ANLOO – „De landbouw – en ik zeg dit met nadruk –
is „zat” van het landschapsplan en zelfs meer dan dat.
Op het provinciehuis is men ook „zat” van dit plan.”

gemeente in onderhandelingen is met
de gemeente Zuidlaren.

Dorpenplan

De heer Buiter al niet enthousiast over
het stroomdallandschap toonde zich
evenmin erg opgewekt over het „dor-
penplan”. „Wij betwijfelen ten zeerste
of er van bovenaf gedirigeerd kan
worden hoe een dorp zich al dan niet
moet ontwikkelen. Dat men de ont-
wikkeling van een dorp bijvoorbeeld laat
afhangen van ondermeer de aanwezig-
heid van een notaris is toch „je reinste
kolder.” Voor ons gevoel vormt het
dorpenplan voor de kleine dorpen eer-
der een bedreiging dan een weldaad.

Natuurbeschermers aarzelend

Dilemma nationale landschapsparken (NLP):

Groot en verwaterd

Klein

Helemaal niet
(eerst ander beleid)

Wat ging goed?

- Er zijn 20 nationale landschappen (NL) aangewezen
- Sommige fungeren als bindende eenheid
- Soms aanjager van (economische) activiteiten

Wat ging niet goed?

- Status van de parken is onduidelijk gebleven
- Er kwam geen duidelijk wettelijk kader
- Rijk: geen verantwoordelijkheid, geen middelen, versnipperd beleid
- Regionaal weinig bestuurskaders en middelen, geen 'eigenaarschap'

Tekening: Siegfried Woldhek

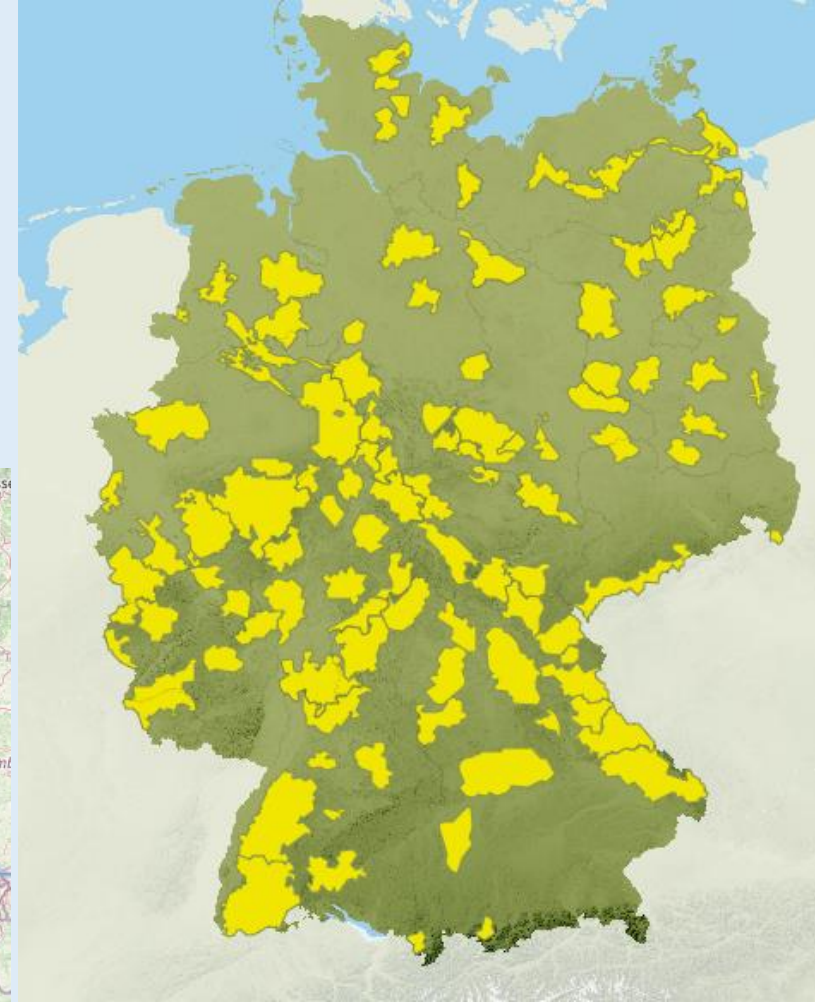
Wat ging niet goed?

- Inbedding streek niet goed gelukt; geen NL(P)-cultuur of NL(P)-economie
- Doelen, kaders en middelen varieerden; geen lessen uit evaluaties (–2011)
- ‘Ontwikkelingspartijen’ dominant; landbouwsector zag NL(P) als hindernis

“Boeren willen geen parkwachter zijn”

Wat zeggen de buren?

National landscapes(UK)

Our Mission

Lead and champion activity, working with National Landscapes, to protect and restore the UK's most outstanding landscapes and make sure everyone can enjoy them

National parks (UK)

[Home](#)

[Our work](#)

[The Great National Parks Plan](#)

[Priorities](#)

[News and comment](#)

[Resources](#)

[More...](#)

Sustainable farming and land management

National Parks in England are living, working landscapes.

National Park Authorities play a central role in delivering a 'triple dividend': enhanced environment, improved productivity and more vibrant communities.

In our Parks, sustainable farming and land management systems deliver a wide range of public goods, and farmers receive a sustainable and realistic income.

We will deliver sustainable farming and land management by:

Delivering effective Environment Land Management Schemes

Working with farmers, land managers, Defra and other partners to increase buy-in to sustainable farming policy.

Linking national priorities to the local context

Our approach links spatial prioritisation, nature recovery and other public benefits.

Ensuring investment is sustainable and delivers benefits

Making sure that current investment in agri-environment focuses on public benefits and supports farm businesses.

Being 'environmental brokers'

We blend public-private and green finance to contribute to resilient rural communities and economies.

Wat valt op

Grote oppervlakten

Al decennia ervaring

Bestuurlijke en wettelijke inbedding, voldoende bescherming?

Vooraf 'marginale' landbouwgronden?

Betrokkenheid regionale overheden en partijen

Argumentatie vergelijkbaar: cultuurhistorie, schoonheid

Dubbeldoel: bescherming naast ontwikkeling, NP light (UK minder)

Andere kaders

Man and Biosphere Reserves (MAB) - UNESCO

Quick Links

UNESCO / delhambre

Core areas (3)

They comprise a strictly protected zone that contributes to the conservation of landscapes, ecosystems, species and genetic variation

Buffer zones (2)

They surround or adjoin the core area(s), and are used for activities compatible with sound ecological practices that can reinforce scientific research, monitoring, training and education.

Transition area (1)

The transition area is where communities foster socio-culturally and ecologically sustainable economic and human activities.

IUCN beschermde gebieden in diverse kleuren en maten

Categorie	Titel	Kenmerken
Ia	Strikt natuurgebied	Strikt beschermd voor biodiversiteit
Ib	Wildernis gebied	Groot natuurlijk gebied
II	Nationaal park	Ook recreatie mogelijk
III	Natuurmonument	Bijvoorbeeld (zee)grot of oerbos
IV	Habitat/soort management gebied	Bescherming specifieke soort/habitat
V	Beschermd (zee)landschap	Interactie mens en natuur zichtbaar
VI	Beschermd gebied met duurzaam gebruik van natuurlijke hulpbronnen	Beschermt ecosystemen, samen met bijbehorende culturele waarden en traditionele systemen beheer natuurlijke hulpbronnen

**Is er toekomst voor de Nationale
Landschappen in Nederland?**

2025: "JA, MITS"

Denkrichtingen

OMVANG:

Grote eenheden (Drentse Aa, Reitdiepdal/waddenkust), NP-NLP koppelen, overgangsgebieden

REGIONAAL BESTUUR:

Grotere bestuurlijke kracht, betere provinciale verordeningen, basisfinanciering

REGIO:

Regionale inbedding, gebiedsraden/burgerpanels, democratisch of corporatief, bevoegdheden?

RIJKSMIDDELEN:

Nationale dekking, departementale duidelijkheid, regulerende kaders en duurzame middelen

EIGENHEID:

Identiteitsopbouw

WAARDE EN KWALITEIT:

Streekverwaardig, transitiegebieden, natuurinclusieve landbouw

Bronnen

Literatuur

Commissie Verkenning Nationale Parken (2020) Nationale Landschapsparken. Oriëntatie op nieuwe Nationale Parken van Wereldklasse. Eindrapport.

Janssen, J., Pieterse, N. & Broek, L. van den (2007) *Nationale Landschappen. Beleidsdilemma's in de Praktijk*. NAI Uitgevers/Ruimtelijk Planbureau.

Landbouwgroep Strohalm (1975) *Landschapsparken?* Kargadoor/Strohalm.

Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijke Werk (1975) *Advies van de Interdepartementale Commissie Nationale Parken en Nationale Landschapsparken. Deel II Interimadvies Nationale Landschapsparken*. Staatsuitgeverij.

Ministerie van VROM, Ministerie van LNV & IPO (2010) *Beleidsvaluatie nationale landschappen*. RoyalHaskoning, VROM/LNV/IPO.

Renes, H. (2011) The Dutch National Landscapes 1975–2010: Policies, Aims and Results. *Tijdschr. Econ. en Soc. Geogr.* 102, 236–244.

Weijden, W.J. van der, Baaijens, G.J., Jongh, P.E. de, Keurs, W.J. ter, Udo de Haes, H.A. & Zande, A.N. van der (1977) Het dilemma van de nationale landschapsparken. In *Naar een Nieuwe Visie op Landbouw en Landelijk Gebied*, Reeks Natuur en Milieu, nr. 9, Stichting Natuur en Milieu.

Windt, H.J. van der & Zevenberg, J. (2024) Honderd jaar nationale parkenbeleid in Nederland: een terug- en vooruitblik. *Landschap*, 41(3), 116-129.

Zevenberg, J. & Windt, H.J. van der (2025) Land-Sparing and Land-Sharing in Dutch National Parks: A Historical and Transition Perspective, *Land* 14(4), 808.

Websites

National Parks England. *Sustainable Farming and Land Management*, <https://nationalparksengland.org.uk/sustainable-farming-land-management>

Parcs Naturels Regionaux de France. *Missions*. <https://www.parcs-naturels-regionaux.fr/les-parcs/missions>

Naturparke Deutschland. *Leitbild Naturparke in Deutschland 2022*. <https://www.naturparke.de/naturparke/leitbild.html>

National Landscapes Association. *Governance*. <https://national-landscapes.org.uk/governance>

Unesco. *What are biosphere reserves?* <https://www.unesco.org/en/mab/wnbr/about>